

W poszukiwaniu innowacyjności polskich przedsiębiorstw

Anna Szelałowska*

Streszczenie: Innowacyjność przedsiębiorstw jest nierozłącznym atrybutem współczesnego rozwoju gospodarczego. Zmiany zachodzące w globalnej gospodarce wymuszają umiejętne dostosowywanie się do coraz bardziej innowacyjnych rozwiązań stosowanych przez konkurencyjne podmioty gospodarcze. Funkcjonowanie w kreatywnym otoczeniu gospodarczym sprzyja rozwojowi innowacji. Niestety, ze względu na liczne bariery nie zawsze kreatywność jest akceleratorem innowacyjności. Proces ten jest długotrwały i złożony. Przebić się mogą tylko te podmioty, które w szczególny sposób dbają o ochronę własności intelektualnej, zgłaszając innowacyjne rozwiązania do urzędów patentowych. Polskie przedsiębiorstwa wypadają pod tym względem słabo w porównaniu z innymi państwami UE. Celem niniejszego artykułu jest próba odpowiedzi na pytanie o przyczyny dystansu innowacyjnego polskich przedsiębiorstw. Szczególny nacisk w ocenie poziomu innowacyjności tych podmiotów kładzie się na patenty. Mając na uwadze powyższy cel, autorka postawiła następującą tezę: brak innowacji w polskich przedsiębiorstwach ogranicza ich konkurencyjność i prowadzi do stagnacji gospodarki.

Słowa kluczowe: innowacyjność przedsiębiorstw, kreatywność, własność intelektualna

Wprowadzenie

Problematyka innowacyjności stała się jednym z głównych wyzwań, stojących przed konkurującymi ze sobą podmiotami gospodarczymi. Mówi się, że jest ona akceleratorem rozwoju społeczno-gospodarczego współczesnego świata. Znaczenie innowacji i związanego z tym pojęciem kapitału intelektualnego od kilkunastu lat jest coraz częściej podkreślanym zagadnieniem zarówno przez teoretyków, jak i praktyków. Jednakże wciąż niedoceniana w Polsce w tym obszarze badań jest kwestia własności intelektualnej i przemysłowej. O ile wzrasta świadomość polskich przedsiębiorstw odnośnie do znaczenia nakładów na prace badawczo-rozwojowe (B+R) w rozwoju innowacyjności i poprawie konkurencyjności, o tyle samo prowadzenie i wykorzystywanie wyników badań wciąż pozostaje na niskim poziomie. Perspektywiczne są dane świadczące o wzroście w latach 2008–2012 liczby przedsiębiorstw patentujących w Polsce. Jeśli weźmiemy pod uwagę aktywność w krajowym trybie zgłoszeniowym, polskie przedsiębiorstwa nie odbiegają od średniej unijnej w tym zakresie. Jednakże wiele podmiotów gospodarczych, ze względu na zbyt wysokie koszty innowacji i niepewność co do popytu na innowacyjne rozwiązania, ma ograniczony potencjał innowacyjny. Z tego względu istnieje potrzeba uświadamiania polskim przedsiębiorcom, jak ważna jest ochrona własności intelektualnej w rozwoju ich innowacyjności.

---

* dr hab. Anna Szelałowska – Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Instytut Finansów Korporacji i Inwestycji w Kolegium Nauk o Przedsiębiorstwie, ul. Niepodległości 162, 02-554 Warszawa, e-mail: aszelag@sgh.waw.pl

1. Innowacyjność w naukach ekonomicznych

Punktem wyjścia rozważań o znaczeniu innowacji w naukach ekonomicznych jest definicja zaproponowana przez Josepha A. Schumpetera (1883–1950), który podjął się analizy problematyki innowacji w kontekście techniczno-ekonomicznym (1934). Według Schumpetera innowacja to istotna zmiana funkcji produkcji polegająca na odmiennym niż uprzednio kombinowaniu, tzn. łączeniu ze sobą czynników produkcji występujących w sposób nieciągły. Schumpeterowskie pojęcie innowacji obejmuje pięć przypadków: 1) wprowadzenie nowego towaru – tj. towaru, z jakim klienci nie są jeszcze obeznani – lub nowego gatunku jakiegoś towaru (innowacje produktowe); 2) wprowadzenie nowej metody produkcji, tj. metody jeszcze niewypróbowanej praktycznie w danej gałęzi przemysłu; metoda ta nie może polegać na nowym wynalazku naukowym, ale przykładowo na nowym handlowym sposobie postępowania z jakimś towarem (innowacje procesowe); 3) otwarcie nowego rynku, tj. rynku, na którym dana gałąź przemysłu danego kraju nie była uprzednio wprowadzona, bez względu na to, czy ten rynek istniał wcześniej, czy nie; 4) zdobycie nowego źródła surowców lub półfabrykatów bez względu na to, czy to źródło już istniało, czy zostało dopiero stworzone; 5) przeprowadzenie nowej organizacji jakiegoś przemysłu lub złamanie sytuacji monopolistycznej (Schumpeter 1960 : 104).

Według Philipa Kotlera innowacja to dobro, usługa lub pomysł postrzegane przez kogoś jako nowe. Pomysł mógł już istnieć od dawna, ale stanowił innowację dla osoby postrzegającej go jako nowy (Kotler 1994: 15–28). Precyzyjniejszą definicję innowacji przedstawił Michael E. Porter, definiując ją jako ulepszenia technologiczne, lepsze metody czy sposoby wykonywania danej rzeczy przejawiające się w zmianach produktu albo procesu, nowych podejściach do marketingu, nowych formach dystrybucji (1990: 45). W świetle tej definicji najważniejsza jest właściwa ochrona własności intelektualnej, o której będzie mowa w dalszej części opracowania. W zarządzaniu jako dyscyplinie nauk ekonomicznych zwraca się uwagę na definicję innowacji Petera F. Druckera traktującą ją jako szczególne narzędzie przedsiębiorców, za pomocą którego ze zmiany czynią oni okazję do podjęcia nowej działalności gospodarczej lub do świadczenia nowych usług. W książce *Zarządzanie w XXI wieku – wyzwania* Drucker podkreśla, że „proces innowacyjny nie jest objawem geniuszu. To ciężka praca, która powinna być regularnie wykonywana w każdym dziale firmy, na każdym szczeblu zarządzania” (2000: 29). Idąc dalej tym tokiem myślenia, warto powołać się również na Ricky W. Griffina, który za innowacje uważa kierowany wysiłek organizacji na rzecz opanowania nowych produktów i usług bądź też nowych zastosowań już istniejących produktów i usług (1996: 646). Ponieważ innowacyjność wiąże się nierozłącznie z kreatywnością, stąd nie powinno zabraknąć w tym przeglądzie definicji Genrich S. Altshullera, który dostrzegał w innowacji konieczność zachodzenia procesów twórczych i podkreślał związek innowacji z kreatywnością. Innowacja według Altshullera (1986) jest złożonym zjawiskiem i zbiorem umiejętności, odmiennym sposobem organizowania, syntezy i wyrażania wiedzy, postrzegania świata i tworzenia nowych idei, perspektyw, reakcji i produktów. Takie podejście reprezentowane jest również w art. 2 Ustawy z 30 maja 2008 r. o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej (DzU 2008, nr 116, poz. 730), zgodnie z którym działalność innowacyjna polega na opracowaniu nowej technologii i uruchomieniu na jej podstawie wytwarzania nowych lub znacząco ulepszonych towarów, procesów lub usług. W tym miejscu warto podkreślić, pomimo faktu, że w literaturze ekonomicznej pojęcie innowacji odnosi się głównie do pierwszych zastosowań, Józef Pajestka uważa, iż „nie ma znaczenia, że produkty czy technologie (jako metody wytwarzania) znane są gdzie indziej. [...] innowa-

cją jest nie tylko to, co jest absolutną nowością w skali światowej, ale to, co jest nowością dla danego społeczeństwa” (1975: 179–180).

Mówiąc o innowacyjności gospodarki, warto przytoczyć definicję Harvard Business Essential, zgodnie z którą innowacja to ucieleśnienie, kombinacja lub synteza wiedzy w postaci oryginalnych, ważnych i cenionych nowych produktów, procesów lub usług. Bardziej szczegółowo definiują innowację Kreuter i Wagner (1998), których zdaniem innowacja oznacza wykorzystanie po raz pierwszy pewnych pomysłów lub wynalazków przy zachowaniu odpowiednich kryteriów gospodarczych w celu osiągania korzyści. Z kolei Stanisław Gomółka, traktuje innowację jako akt jakościowej zmiany w gospodarce, kiedy zaczyna się zarówno produkcja nowego wyrobu (stosowanie nowego procesu), jak i sam ten produkt (proces) (1998: 17). W podobnym nurcie Stefan Marciniak pod pojęciem innowacji rozumie twórcze zmiany w systemie społecznym, strukturze gospodarczej, technice oraz przyrodzie (2000: 11).

Wybrane powyżej definicje pozwalają na podział innowacji ze względu na zakres oddziaływania i uzyskane efekty na innowacje procesowe (oznaczające nowy sposób wytwarzania produktu lub świadczenia usługi) oraz innowacje produktowe (dotyczące zmiany fizycznej charakterystyki lub osiągnięć istniejących wyrobów i usług lub tworzenia całkowicie nowych wyrobów i usług) (Penc 1999). Obok tych dwóch rodzajów innowacji coraz większą rolę kładzie się na innowacje organizacyjne polegające na zmianie w sposobie funkcjonowania przedsiębiorstwa, zmianie organizacji pracy lub organizacji zarządzania (Szymańska 2012: 197). Z kolei stopień innowacyjności pozwala wyróżnić innowacje oryginalne (pojawiające się po raz pierwszy w skali świata i wymagające ze względu na ochronę własności intelektualnej rejestracji w urzędzie patentowym) oraz innowacje wtórne (powstałe dzięki dyfuzji, imitacji, adaptacji). Konkludując, cechą wspólną powyższych definicji innowacji jest aktywność przedsiębiorstw w obszarze wprowadzania nowości (nowych rozwiązań) w różnych obszarach ich działalności.

2. Źródła informacji o innowacjach

W dobie dynamicznego rozwoju technologii informatycznych podstawowym źródłem informacji o innowacjach przedsiębiorstw są profesjonalne portale internetowe. We wszystkich rozwiniętych gospodarkach istnieje system innowacyjnych przedsiębiorstw, współtworzony przez instytucje publiczne, uczelnie wyższe, organizacje pozarządowe oraz prywatne przedsiębiorstwa. W Polsce jednym z ważniejszych źródeł wiedzy o innowacyjności jest Portal Innowacji. Poza nim funkcjonują również inne branżowe i ogólnoinformacyjne strony internetowe, do których należy zaliczyć m.in. bazę wiedzy o nowych technologiach opracowywaną przez Ministerstwo Gospodarki czy serwisy internetowe, tj. CORDIS, Europe Innova, European Cluster Observatory, Innovation Tools. Ważną rolę odgrywa także UNIDO (Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju Przemysłowego) oraz OECD. Propagowanie wiedzy o innowacjach odbywa się poprzez liczne publikacje specjalistyczne przygotowywane przez instytucje rządowe (np. PARP), krajowe i zagraniczne publikacje naukowe poświęcone tej tematyce, czasopisma techniczne, przeglądy naukowe o charakterze technicznym, bazy danych Urzędu Patentowego, Innovation Union Scoreboard, raporty GUS itp. Nierozłącznym źródłem wiedzy o innowacjach są targi przemysłowe i pokazy handlowe (EXPO, Brussels Innova, Technicon Innowacje). Należy wspomnieć o Ośrodkach Przekazu Innowacji (IRC), Stowarzyszeniu Organizatorów Ośrodków Innowacji i Przedsiębiorczości w Polsce, Krajowej Izbie Gospodarczej, Stowarzyszeniu Europejskich Izb Handlowych

i Przemysłowych Eurochambers, wydziałach promocji handlu i inwestycji ambasad, uczelniach wyższych oraz innych instytucjach akademickich, instytucjach otoczenia biznesu, w tym parkach naukowo-technologicznych, inkubatorach przedsiębiorczości, centrach transferu technologii oraz wielu innych prywatnych inicjatywach.

Polskie przedsiębiorstwa mogą korzystać w ramach istniejącego Krajowego Systemu Usług z Krajowej Sieci Innowacji (mającej ponad sto placówek), która świadczy usługi doradcze o charakterze proinnowacyjnym w zakresie audytu technologicznego oraz transferu technologii. Funkcję pośrednika między przedsiębiorstwami a instytucjami UE pełni działająca w ramach Programu Ramowego na rzecz Konkurencyjności i Innowacji sieć EEN (Enterprise Europe Network). Sieć EEN obejmuje w Polsce trzydzieści ośrodków, skupionych w czterech konsorcjach:

- CP-BSN (Central Poland – Business Support Network) – zrzesza sześć ośrodków na terenie czterech województw (mazowieckie, łódzkie, kujawsko-pomorskie, pomorskie); koordynatorem sieci jest Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości;
- BISNEP (Business and Innovation Support for North-East Poland) – zrzesza sześć ośrodków na terenie trzech województw (podlaskie, warmińsko-mazurskie, lubelskie); koordynatorem jest Uniwersytecki Ośrodek Transferu Technologii Uniwersytetu Warszawskiego);
- B2Europe West Poland – zrzesza dziewięć ośrodków na terenie pięciu województw (zachodniopomorskie, lubuskie, wielkopolskie, dolnośląskie, opolskie); koordynatorem jest Wrocławskie Centrum Transferu Technologii Politechniki Wrocławskiej;
- BSN South Poland – zrzesza dziewięć ośrodków na terenie czterech województw (śląskie, małopolskie, świętokrzyskie, podkarpackie); koordynatorem jest Centrum Transferu Technologii Politechniki Krakowskiej.

W Polsce wciąż współpraca biznesu z ośrodkami naukowymi odbiega od praktyk wysoko rozwiniętych krajów. Stopniowo jednak sytuacja poprawia się dzięki promocji źródeł informacji o innowacjach.

3. Patenty jako wyznacznik innowacyjności przedsiębiorstw w Polsce i na świecie

Wdrażaniu innowacyjnych rozwiązań powinna towarzyszyć ochrona własności intelektualnej. Zgodnie z definicją Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (WIPO) własność intelektualna odnosi się do wytworów umysłu: wynalazków, utworów literackich i artystycznych oraz symboli, nazw, grafiki i wzorów stosowanych w handlu. Obejmuje zarówno wytwory mające zastosowanie dla celów działalności gospodarczej (tj. własność przemysłową), jak i dzieła będące przedmiotem praw autorskich, tj. o charakterze naukowym, literackim i artystycznym (www.wipo.int/about-ip/en/, dostęp 2.09.2013). Ochronę własności intelektualnej regulują konwencje międzynarodowe, akty prawa wspólnotowego oraz przepisy krajowe¹. Ochrona patentowa powstaje na skutek decyzji właściwego organu

¹ *Konwencja paryska o ochronie własności przemysłowej* z 20 marca 1883 r. zmieniona w Brukseli 14 grudnia 1900 r., w Waszyngtonie 2 czerwca 1911 r., w Hadze 6 listopada 1925 r., w Londynie 2 czerwca 1934 r., w Lizbonie 31 października 1958 r. i w Sztokholmie 14 lipca 1967 r. – Akt sztokholmski z 14 lipca 1967 r. (DzU 1975, nr 9, poz. 51); *Układ o współpracy patentowej sporządzony w Waszyngtonie* 19 czerwca 1970 r., poprawiony 2 października 1979 r. i zmieniony 3 lutego 1984 r. (DzU 1991, nr 70, poz. 303); *Porozumienie madryckie o międzynarodowej rejestracji znaków* z 14 kwietnia 1891 r. zrewidowane w Brukseli 14 grudnia 1900 r., w Waszyngtonie 2 czerwca 1911 r.,

publicznego (urzędu patentowego). Z kolei ochrona autorsko-prawna powstaje w momencie powstania utworu. W drodze rejestracji w urzędzie patentowym chroni się wynalazki i wzory użytkowe, znaki towarowe, wzory przemysłowe, oznaczenia geograficzne oraz topografie układów scalonych.

Patent to prawo wyłączne udzielane na wynalazek przez właściwy organ krajowy (w Polsce przez Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej) lub organ międzynarodowy (np. Europejski Urząd Patentowy). Treścią patentu jest prawo wyłącznego korzystania z wynalazku na określonym terytorium w sposób zarobkowy lub zawodowy, przez okres i na warunkach określonych w krajowej ustawie patentowej lub konwencji międzynarodowej. Patenty są udzielane we wszystkich dziedzinach techniki, na wynalazki, które są nowe, odznaczają się poziomem wynalazczym i nadają się do stosowania przemysłowego. Warunkiem trwania patentu jest uiszczenie opłat okresowych za ochronę wynalazku. Maksymalny okres ochrony dla patentów wynosi w Polsce (i w większości innych krajów) dwadzieścia lat od momentu złożenia prawidłowo wypełnionego wniosku. Procedura uzyskania patentu składa się w Polsce z pięciu etapów: 1) sprawdzenia zdolności patentowej wynalazku; 2) opracowania dokumentacji zgłoszeniowej; 3) zgłoszenia wynalazku do Urzędu Patentowego; 4) badania zgłoszenia przez Urząd Patentowy; 5) wydania decyzji o udzieleniu patentu przez Urząd Patentowy. Etap ostatni trwa najdłużej, czas oczekiwania na udzielenie patentu wynosi obecnie nawet pięć lat, co zniechęca wiele przedsiębiorstw. Po około dwóch miesiącach Urząd Patentowy sporządza wstępny raport z poszukiwań, w którym wyszczególnia wcześniejsze dokumenty patentowe należące do stanu techniki mogące podważyć nowość lub poziom wynalazczy zgłoszonego rozwiązania, a tym samym przeszkodzić w udzieleniu patentu przez Urząd Patentowy. Po osiemnastu miesiącach od daty pierwszeństwa (czyli daty pierwszego zgłoszenia) następuje publikacja zgłoszenia w Biuletynie Urzędu Patentowego, po czym ekspert Urzędu Patentowego bada dokładnie, czy zgłoszenie spełnia wszelkie wymogi ustawy. Niejednokrotnie okazuje się, że trzeba zmienić opis i zastrzeżenia.

---

w Hadze 6 listopada 1925 r., w Londynie 2 czerwca 1934 r., w Nicei 15 czerwca 1957 r. i w Sztokholmie 14 lipca 1967 r. oraz zmienione 2 października 1979 r. (DzU 1993, nr 116, poz. 514); *Protokół do Porozumienia madryckiego o międzynarodowej rejestracji znaków* sporządzony w Madrycie 27 czerwca 1989 r. (DzU 2003, nr 13, poz. 129); *Porozumienie strasburskie dotyczące międzynarodowej klasyfikacji patentowej*, sporządzone w Strasburgu 24 marca 1971 r. i zmienione następnie 28 września 1979 r. (DzU 2003, nr 63, poz. 579); *Porozumienie nicejskie dotyczące międzynarodowej klasyfikacji towarów i usług dla celów rejestracji znaków*, podpisane w Nicei 15 czerwca 1957 r., zrewidowane w Sztokholmie 14 lipca 1967 r. i w Genewie 13 maja 1977 r. oraz zmienione 28 września 1979 r. (DzU 2003, nr 63, poz. 583); *Porozumienie wiedeńskie ustanawiające międzynarodową klasyfikację elementów graficznych znaków*, sporządzone w Wiedniu 12 czerwca 1973 r. i zmienione 1 października 1985 r. (DzU 2003, nr 172, poz. 1669); *Konwencja o udzielaniu patentów europejskich (Konwencja o patencie europejskim)*, sporządzona w Monachium 5 października 1973 r., zmieniona aktem zmieniającym artykuł 63 Konwencji z 17 grudnia 1991 r. oraz decyzjami Rady Administracyjnej Europejskiej Organizacji Patentowej z 21 grudnia 1978 r., 13 grudnia 1994 r., 20 października 1995 r., 5 grudnia 1996 r. oraz 10 grudnia 1998 r., wraz z Protokołami stanowiącymi jej integralną częścią (DzU 2004, nr 79, poz. 737); *Akt z 29 listopada 2000 r. rewidujący Konwencję o udzielaniu patentów europejskich*, sporządzoną w Monachium 5 października 1973 r. (DzU 2007, nr 236, poz. 1736); *Zmiana zasady 53 ust. 3 Regulaminu wykonawczego wchodząca w życie z 1 kwietnia 2012 r.*; *Traktat singapurski o prawie znaków towarowych i regulamin do Traktatu singapurskiego o prawie znaków towarowych*, przyjęte w Singapurze 27 marca 2006 r. (DzU 2009, nr 100, poz. 838); *Porozumienie haskie w sprawie międzynarodowej rejestracji wzorów przemysłowych*, przyjęte w Genewie 2 lipca 1999 r. – Akt genewski z 2 lipca 1999 r. (DzU 2009, nr 198, poz. 1522); *Ustawa z 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej* (DzU 2003, nr 119, poz. 1117); *Ustawa z 12 września 2002 r. o ratyfikacji Aktu z 29 listopada 2000 r. rewidującego Konwencję o udzielaniu patentów europejskich* (DzU 2002, nr 183, poz. 1520); *Ustawa z 14 marca 2003 r. o dokonywaniu europejskich zgłoszeń patentowych oraz skutkach patentu europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej* (DzU 2003, nr 65, poz. 598).

Według danych WIPO na koniec 2010 r. złożono 1 979 000 wniosków o nadanie patentu (WIPO 2012: 12), z czego w Polsce było to zaledwie 4410 wniosków (*Raport roczny* 2012: 14), co stanowiło tylko 20% łącznej liczby zgłoszonych w 2012 r. w trybie krajowym przedmiotów własności przemysłowej (wynałazków, wzorów użytkowych, znaków towarowych, wzorów przemysłowych i topografii układów scalonych) wynoszącej 21 013. Urząd Patentowy przeprowadził w 2012 r. 22 815 badań formalnoprawnych zgłoszeń przedmiotów własności przemysłowej, rozpatrzył 26 135 spraw dotyczących zgłoszonych do ochrony przedmiotów własności przemysłowej, w których zakończono postępowanie. Udzielił 13 100 patentów, praw ochronnych oraz praw z rejestracji na przedmioty własności przemysłowej. Na koniec grudnia 2012 r. liczba praw wyłącznych na przedmioty własności przemysłowej pozostających w mocy w Polsce wynosiła 180 549 (*Raport roczny* 2012: 10). W 2010 r. liczba zgłoszeń do Europejskiego Urzędu Patentowego w przeliczeniu na milion mieszkańców wynosiła w Polsce nieco ponad osiem, podczas gdy średnia dla Unii Europejskiej była prawie czternaściekrotnie wyższa i wynosiła 109 (WIPO 2012: 32). Według danych GUS w latach 2009–2011 aktywnych innowacyjnie było tylko 16,9% przedsiębiorstw przemysłowych oraz 12,3% firm z sektora usług (*Działalność innowacyjna...* 2012: 15). Dla porównania, dane Eurostatu dla lat 2008–2010 wskazują, że odsetek przedsiębiorstw przemysłowych aktywnych w zakresie innowacji wynosił w Polsce 18,1%, podczas gdy w Niemczech kształtował się na poziomie 69,8%. Niekorzystna sytuacja miała miejsce także w polskim sektorze usług, w którym udział przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie osiągnął w latach 2008–2010 poziom 13,5%. Wynik taki plasuje nasz kraj w końcówce rankingu, który otwierają Niemcy z rezultatem 58,0%, a zamykają Rumunia i Bułgaria (11,9%) (WIPO 2012: 34).

Wśród dwudziestu polskich podmiotów o największej liczbie zgłoszeń wynalazków i wzorów użytkowych dokonanych w 2012 r. dominowały uczelnie. Uplasowały się w następującej kolejności: Politechnika Wroclawska (193 zgłoszenia), Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie (121), Politechnika Poznańska (111), Politechnika Warszawska (88), Politechnika Lubelska (80), Politechnika Śląska w Gliwicach (75), Politechnika Łódzka (72), Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie (68), Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu (68), Przemysłowy Instytut Automatyki i Pomiarów PIAP (66), Instytut Technologii Eksploatacji – Państwowy Instytut Badawczy (54), Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy (48), Politechnika Gdańska (44), Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie (42), Bayer Cropscience AG (41), Instytut Tele- i Radio-techniczny (37), Instytut Metali Nieżelaznych (36), Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu (32), Politechnika Krakowska (27), Instytut Ciężkiej Syntezy Organicznej „Błachownia” / Instytut Technologiczno-Przyrodniczy (26 zgłoszeń) (WIPO 2012: 21). Jak widać, najbardziej aktywne w procesie ochrony własności intelektualnej są uczelnie i instytuty badawcze. Te statystyki wskazują na słabość polityki innowacyjności w naszym kraju, ponieważ liczba zgłoszeń krajowych dokonywanych obecnie w Polsce jest porównywalna do tej z początku lat 60. ubiegłego wieku.

Porównując ranking firm według innowacyjności za 2011 rok, można wyraźnie zauważyć, że na świecie pod względem zgłaszanych wniosków w urzędach patentowych dominują przedsiębiorstwa, a nie ośrodki akademickie. I tak wśród dwudziestu najbardziej aktywnych firm składających wnioski w Europejskim Urzędzie Patentowym plasowały się kolejno: Samsung (2289 zgłoszeń), Siemens (2193), BASF (1713), General Electric (1702), LG (1635), Robert Bosch (1456), Qualcomm (1381), Mitsubishi (1344), Ericsson (1189), ZTE (1184), Panasonic (1169), Philips (1159), Sony (1098), Research In Motion (1011), Bayer (884), Alcatel Lucent (872), Hitachi (830), Huawei (830), EADS (793) oraz United Technologies (777

zgłoszeń) (www.wipo.int/ipstats/en/statistics/country_profile, dostęp 12.09.2013). Pokazuje to, jak słabo wypadają polskie przedsiębiorstwa na tle przedsiębiorstw zagranicznych.

Według rankingu *Innovation Union Scoreboard 2013* (2013: 10) zawierającego analizę 25 wskaźników w obszarze innowacyjności Polska uplasowała się w grupie „skromnych innowatorów”, osiągając jedno z najniższych wyników, znacznie poniżej średniej UE-27 (razem z Bułgarią, Łotwą i Rumunią). Wpływ na to miały bardzo niskie wartości wskaźników dotyczących liczby i aktywności innowacyjnych przedsiębiorstw (zwłaszcza MSP).

Do oceny efektów działalności innowacyjnej przedsiębiorstw służy wskaźnik udziału w badanym roku przychodów ze sprzedaży produktów nowych lub istotnie ulepszonych, wprowadzonych na rynek w ciągu ostatnich trzech lat, w wartości przychodów ogółem. Wskaźnik stanowi ważną informację o wpływie innowacji produktowych na ogólną strukturę przychodów i poziom innowacyjności przedsiębiorstwa. Według danych GUS udział przychodów netto ze sprzedaży produktów nowych lub istotnie ulepszonych wprowadzonych przez polskie przedsiębiorstwa na rynek w latach 2009–2011, w przychodach ze sprzedaży ogółem, w 2011 r. wyniósł dla przedsiębiorstw przemysłowych 8,9%, a dla podmiotów z sektora usług – 3,3% (*Działalność innowacyjna...* 2012: 14). Porównując przychody ze sprzedaży produktów nowych lub istotnie polepszonych w wartości przychodów ogółem polskich i europejskich przedsiębiorstw, w przypadku produktów nowych jedynie dla przedsiębiorstwa Polska zajmuje trzynastą pozycję w rankingu (na 29 krajów), zaś w przypadku produktów nowych dla rynku – jest to pozycja dziewiąta (*Eurostat Community...* 2010: 7).

Uzyskanie patentu daje przedsiębiorstwom wymierne korzyści finansowe. Patent pozwala wdrożyć wynalazek nie tylko we własnej firmie, lecz także w innych poprzez sprzedaż samego prawa, jak również sprzedaż licencji, czyli upoważnienie do korzystania z patentu czy prawa ochronnego na wzór użytkowy w takim samym zakresie jak właściciel. Jest to również element związany z możliwością zabezpieczenia kredytów. Pomimo tych korzyści skala innowacyjności polskich przedsiębiorstw jest nieporównywalnie niska względem przedsiębiorstw unijnych. Należy to wiązać z koniecznością ponoszenia ciągłych wysokich nakładów finansowych na działalność innowacyjną, niepewnością odnośnie do oczekiwanego efektu, długim *time-to-market*, obawami o brak możliwości uzyskania jakichkolwiek efektów współpracy z organizacjami pozarządowymi i partnerami, zwłaszcza w świetle niezbędnych nakładów na jej sfinansowanie.

Wśród przyczyn dystansu innowacyjnego polskich przedsiębiorstw względem zagranicznych należy wymienić bariery zewnętrzne i wewnętrzne. Do zewnętrznych barier innowacyjności zalicza się: niedostateczną aktywność innowacyjną, niski poziom informatyzacji administracji na szczeblu krajowym i samorządowym, niedostateczne nakłady na B+R, ciągły odpływ specjalistów z krajowego rynku pracy, nieefektywną politykę rządu na rynku pracy, słabą komunikację i przepływ wiedzy ze szczebla krajowego na szczebel mikro, skomplikowane mechanizmy aplikowania o fundusze unijne, brak odpowiednich polityk i wsparcia dla innowacyjności na poziomie krajowym i regionalnym, niski poziom kapitału społecznego, brak identyfikacji lokalnej społeczności z regionem oraz brak silnego wizerunku/marki regionalnej. Jedną z głównych barier innowacyjności polskich przedsiębiorstw są wspomniane niskie nakłady na działalność badawczo-rozwojową. Polska gospodarka na tle innych państw członkowskich UE charakteryzuje się niskim udziałem nakładów prywatnych na B+R oraz niskim udziałem nakładów na badania stosowane i prace rozwojowe w nakładach bieżących na B+R ogółem. Według danych GUS w 2010 r. nakłady finansowane ze środków rządowych stanowiły 60,9% nakładów na B+R, podczas gdy nakłady finansowane ze środków przedsiębiorstw wynosiły 24,4% (pozostała część przypadała na środki pochodzące od szkół

wyższych, prywatnych instytucji niekomercyjnych oraz środki pochodzące z zagranicy). Odwrotna struktura nakładów występowała w Unii Europejskiej, gdzie relacje te kształtowały się następująco: 53,3% nakładów finansowanych przez przedsiębiorstwa w stosunku do 35,1% pochodzących ze środków rządowych (*Działalność innowacyjna...* 2010: 8). Według danych Eurostatu obrazujących nakłady na działalność innowacyjną ponoszonych przez europejskie przedsiębiorstwa aktywne innowacyjnie Polska znajduje się w pierwszej dziesiątce rankingu z wynikiem 4,32 mld euro dla sektora przemysłu oraz 2,11 mld euro w usługach. Należy jednak zwrócić uwagę na to, że różnice pomiędzy poszczególnymi krajami UE są w tym zakresie znaczące. Przykładowo nakłady niemieckich przedsiębiorstw przemysłowych są ponad szesnastokrotnie wyższe niż polskich. Francuskie przedsiębiorstwa usługowe przeznaczają na działalność innowacyjną osiem razy więcej środków niż polskie przedsiębiorstwa usługowe (*Eurostat Community...* 2010: 7). W Polsce cały czas nakłady, które ponosi się na rozwój po to, by podnieść na wyższy poziom konkurencyjność przemysłu, w większości są adresowane do uczelni wyższych, które zajmują czołowe miejsca na krajowej liście podmiotów o największej liczbie złożonych wniosków w Urzędzie Patentowym. Brakuje jednak współpracy i wykorzystania tych pomysłów świata akademickiego w biznesie. Dystans innowacyjności polskich przedsiębiorstw pogłębia brak doświadczenia w zakresie komercjalizacji wyników prac B+R oraz niska świadomość w zakresie ochrony własności intelektualnej. Co więcej, ograniczone zasoby finansowe polskich przedsiębiorstw (zwłaszcza tych małych) nie pozwalają na korzystanie z usług osób świadczących pomoc prawną i techniczną z zakresu własności przemysłowej (rzeczników patentowych).

Z kolei do barier o charakterze wewnętrznym należy zaliczyć przestarzałe technologie, słabą kondycję przedsiębiorstw, trudności z pokonaniem takich barier natury ludzkiej, jak uprzedzenia, brak zaufania, przenoszenie produkcji i inwestycji do regionów i państw o niższych kosztach produkcji i osobowych. Ważne są również obawy o brak popytu lokalnego rynku (zarówno ze strony przedsiębiorstw, jak i odbiorcy finalnego) na produkty innowacyjne.

Podsumowanie

Innowacje przedsiębiorstw powinny iść w parze z kreatywnością. Należy jednak pamiętać, że działalność innowacyjna stanowi w przedsiębiorczości wysoce interaktywny proces długotrwałej i umacniającej współpracy w rosnącej i różnicowanej sieci interesariuszy. Bez tego nie wykorzysta się w pełni potencjału innowacyjnego małych, średnich i dużych przedsiębiorstw. Brak szeroko zakrojonej współpracy nie zlikwiduje istniejącego dystansu innowacyjnego polskich przedsiębiorstw względem konkurencyjnych przedsiębiorstw z UE. W dalszym ciągu ze względu na istnienie wielu barier nie udaje się odpowiednio ukierunkować prac nad wzrostem innowacyjności polskich przedsiębiorstw w skali makro i mikro. W rezultacie brak innowacji w polskich przedsiębiorstwach ogranicza ich konkurencyjność i prowadzi do stagnacji krajowej gospodarki.

Literatura

- Altshuller G.S. (1986), *To Find an Idea: Introduction to the Theory of Innovative Problems Solving*, Nauka, Novosibirsk.
- Drucker P.F. (2000), *Zarządzanie w XXI wieku – wyzwania*, Muza, Warszawa.
- Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2009–2011* (2012), GUS, Warszawa,

- Eurostat Community Innovation Survey (2010), Eurostat.
- Gomółka S. (1998), *Teoria innowacji i wzrostu gospodarczego*, CASE, Warszawa.
- Griffin R.W. (1996), *Podstawy zarządzania organizacjami*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Innovation Union Scoreboard 2013* (2013), European Commission.
- Kotler Ph. (1994), *Marketing. Analiza, planowanie, wdrażanie i kontrola*, Gebethner i Ska, Warszawa.
- Kreuter A., Wagner M. (1998), *Czynniki sprzyjające innowacyjności*, „Zarządzanie na Świecie” nr 12.
- Marciniak S. (2000), *Innowacje i rozwój gospodarczy*, Kolegium Nauk Społecznych i Administracji Politechniki Warszawskiej, Warszawa.
- Pajestka J. (1975), *Determinanty postępu. Czynniki i współzależności rozwoju społeczno-gospodarczego*, PWE, Warszawa.
- Penc J. (1999), *Innowacje i zmiany w firmie*, Agencja Wydawnicza Placet, Warszawa.
- Porter M.E. (1990), *The Competitive Advantage of Nations*, The Macmillan Press, London.
- Raport roczny 2012*, Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej.
- Schumpeter J.A. (1934), *Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung*, Harvard University, Cambridge, Mass.
- Schumpeter J.A. (1960), *Teoria rozwoju gospodarczego*, PWN, Warszawa.
- Szymańska A. (2012), *Wpływ innowacyjności na konkurencyjność przedsiębiorstw*, w: *Strategie rozwoju organizacji*, red. A. Stabryła, T. Małkus, Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków.
- WIPO IP Facts and Figures 2012*.
- www.wipo.int/ipstats/en/statistics/country_profile.

IN QUEST FOR POLISH ENTERPRISES INNOVATION

Abstract: Innovation of the enterprises is the inseparable attribute of the contemporary economic growth. Changes in the global economy force a good approach to more and more innovative solutions using by competitive enterprises. Doing business in the creative environment creates favourable conditions for innovation development. Unfortunately, on account of many barriers, creativity is not always the innovation accelerator. In these enterprises, which pay special attention to intellectual property protection and register innovations products and services in the patent office. The aim of this paper is to answer the following research question: what are the reasons of the Polish enterprises innovative gap. The following thesis is put forward: lack of innovations in the Polish enterprises limits their competitiveness and lead to economy stagnation.

Keywords: innovations of enterprises, creativity, intellectual property protection

Translated by Anna Szelągowska

